

درنگی بر:

شِعْرُ النَّبِيِّ ﷺ

نقش و تحلیل اشعار منسوب به پیامبر مکرم اسلام ﷺ

حبیب الله رضائی مهر

www.ketab.ir

شناسنامه و فیا

سرشناسه	: رضایی مهر، حبیب الله، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: درنگی بر شعرالنبی (صلی الله علیه و آله): نقد و تحلیل اشعار منسوب به پیامبر مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله) // پدیدآورنده حبیب الله رضایی مهر.
مشخصات نشر	: قم: مرکز نشر کتاب، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۱۸-۴۹-۸
وضعیت دست	: فیا
نویسنده	: کتابنامه: ص. ۳۷۹ - ۲۹۳: همچنین به صورت زیرنویس.
پایان	: نقد و تحلیل اشعار منسوب به پیامبر مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله).
عنوان دیگر	: مؤلف (ص)، پیامبر اسلام، ۵۲ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - دیدگاه درباره شعر
موضوع	: Muhammad, Prophet -- Views on Poetry
موضوع	: محمد (ص) در ادبیات عرفانی
موضوع	: Muhammad, prophet -- In sufi literature*
موضوع	: اسلام و شعر
موضوع	: Islam and poetry
رده بندی کنگره	: B ۲۲۲/۳۰۵۶۳ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۱۵۰۶۵

درنگی بر شعرالنبی

نویسنده: حبیب الله رضایی مهر

ناشر: مرکز نشر کتاب

تویت چاپ: اول/ ۱۳۹۵

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۱۸-۴۹-۸

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه:
۱۵	فصل اول:
۱۵	اهمیت و کلیات
۱۷	تاریخ شعر
۱۷	۱. شعر در لغت
۱۸	نمونه‌هایی از طعانت شاعران: طفیل و
۱۹	۲. شعر در اصطلاح
۲۴	ارتباط ادب و شعر
۲۵	علم عروض و اوزان شعر عربی
۳۰	رعایت وزن در شعر تا کجا مهم است؟
۳۱	اولین شاعر
۳۶	اولین شعر بعد از هجرت
۳۶	شعر عرب
۳۷	چگونه کلمات منظوم در عرب پدید آمد؟
۳۹	گوستاو لوبون در باره شعر عرب می‌نویسد:
۴۰	پیشینه شعر عرب
۴۴	جایگاه شعر جاهلی
۵۱	تعداد شعرای عرب
۵۳	تأثیر شعر در اذهان و نفوس یا منزلت شعر عرب
۵۷	ده نمونه از تأثیر شعر
۶۷	جایگاه شعر در نزد فارسها و غیر عربها

۷۰	خلاصه‌ای از نظریات شاعران فارسی
۷۳	خلاصه‌ای از نظریات دانشمندان غیر مسلم در ارزش شعر و شاعری
۷۴	علل احتیاج مسلمانان به شعر عرب جاهلی
۷۸	شعرای مشهور عرب
۸۰	ملاک بهترین شاعر بودن چیست؟
۸۱	در چگونگی شعر گفتن شعرا
۸۶	۱. تقسیمات شعر از نظر کیفیت شعر
۸۸	طبیعت شعر از لحاظ زمان
۹۰	تقسیم شعرا از لحاظ مراتب شاعری
۹۱	چگونگی وجود آمدن لقب شاعران
۹۲	بررسی جایگاه شعر در قدیم و پیش
۹۴	علت قلت شعر قریش چیست؟
۹۷	اسامی شعرای قریش
۱۰۱	فصل دوم:
۱۰۱	در تفسیر آیه شریفه «وما علمناه الشعر»
۱۰۳	اقوال در تفسیر آیه: «وما علمناه الشعر»
۱۰۴	۲. نظر مرحوم مجلسی و مرحوم قطب راوندی
۱۰۵	۳. نظر علامه طباطبائی
۱۰۶	۴. نظریه مؤلف روح البیان
۱۰۸	نقد نظریه صاحب روح البیان
۱۰۹	۵. نظر بغوی
۱۱۰	۶. نظریه زجاج
۱۱۰	۷. نظر شیخ اکبر

درونگی بر شعر النبی / ۷

- ۸ نظریه فرق انشاد با روایت ۱۱۰
۹. نظر قضاعی ۱۱۱
- اشکال و پاسخ سکاکی از آیه شریفه ۱۱۲
- علت اتهام شاعری به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و وجه تناسب آن ۱۲۷
- تفاوت‌های قرآن و شعر ۱۳۱
- نتیجه گیری از فصل دوم: ۱۵۰
- فصل سوم: ۱۵۵
- اشعار انشاد یافته توسط رسول اعظم صلی الله علیه و آله ۱۵۵
- راه حل اول: در شعرهای مشطور و منهوی ۱۶۳
- شعر اول ۱۶۳
- شان بیان: ۱۶۳
- شعر دوم: ۱۶۴
- شان بیان: ۱۶۴
- راه حل دیگر برای این دو تا بیت ۱۶۵
- راه حل مخصوص برای بیت اول: ۱۶۷
- این رواجه کیست؟ ۱۶۷
- شعر سوم: ۱۶۹
- شان بیان: ۱۷۰
- شعر چهارم: ۱۷۳
- شان بیان: ۱۷۳
- شعر پنجم: ۱۷۴
- شان بیان: ۱۷۴
- شعر ششم: ۱۷۵

۱۸۰	راه حل دوم: انشاد تک مصراع
۱۸۰	شعر اول:
۱۸۱	شان بیان:
۱۸۲	اعشی مازنی کیست؟
۱۸۲	شعر دوم:
۱۸۳	توضیح بیشتر:
۱۸۵	سحیم کیست؟
۱۸۵	شان بیان:
۱۸۶	لیک کیست؟
۱۸۹	شعر چهارم:
۱۸۹	شان بیان:
۱۹۱	طرفه کیست؟
۱۹۳	راه حل سوم: انکسار اوزان ابیات
۱۹۴	شان بیان:
۱۹۹	امرو القیس کیست؟
۲۰۱	شعر دوم:
۲۰۲	شان بیان:
۲۰۵	عباس ابن مرداس کیست؟
۲۰۶	شعر سوم:
۲۰۷	شان بیان:
۲۱۲	راه حل چهارم: احادیث شعری مختلف، با منبع واحد و...
۲۱۲	شعر اول:
۲۱۳	شان بیان:

شعر دوم:	۲۱۶
شعر سوم:	۲۱۶
گوینده شعر:	۲۱۷
شاعر بیت کیست؟	۲۱۹
راه حل پنجم: اختلاف در منشد	۲۱۹
شعر اول:	۲۲۰
شعر دوم:	۲۲۱
آخرین راه حل برای بقیه اشعار منسوبه	۲۲۶
شعر اول:	۲۲۶
شان بیان:	۲۲۷
حسان کیست؟	۲۲۹
شعر دوم:	۲۳۴
شان بیان:	۲۳۵
شعر در خواب:	۲۳۶
بررسی یک کلام مسجع:	۲۳۹
شعر چهارم:	۲۴۰
نتیجه گیری از این فصل:	۲۴۵
فصل چهارم:	۲۴۷
نقد، تقرین و قتل	۲۴۷
بخش اول: نقدهای پیامبر اکرم ﷺ	۲۴۹
۱. پیامبر اکرم ﷺ و نقد شعر کعب ابن زهیر	۲۴۹
تحقیق بیشتر در شعر کعب	۲۵۱
۲. پیامبر اکرم ﷺ و تصحیح شعر کعب ابن مالک	۲۵۹

۲۶۳	۳. انتقاد به محتوای شعر امّ معاذ
۲۶۴	۴. انتقاد به شعر عبدالله ابن رواحه
۲۶۵	۵. انتقاد دیگری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به شعر
۲۶۶	بخش دوم: نفرینها
۲۶۶	۱. نفرین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به زهیر شاعر
۲۶۸	۲. مورد دیگری از نفرین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۲۶۹	بخش سوم: موضع شدید پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در قبال شاعران غیر متعهد
۲۶۹	قتل عطاء دختر مروان (شاعر یهودیه)
۲۷۲	۲. قتل ابی سنان (شاعر یهودی)
۲۷۴	۳. قتل کعب بن اشرف (شاعر یهودی)
۲۸۱	۴. قتل شاعر خائن
۲۸۴	۵. فرمان قتل انس بن زید
۲۸۷	۶. دستور به قتل ابن زبیری شاعر
۲۹۰	۷. بنی ابیرق شاعر
۲۹۵	۸. برخورد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با شاعر و خطیب بنی تميم
۳۰۲	۹. دستور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به قتل ابو عزة شاعر
۳۰۳	نتیجه گیری از فصل چهارم
	منابع: خطا محل ثبت تعریف نشده.

مقدمه:

از آنجایی که وجود نازنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به عنوان ممتازترین خلیفه خداوند متعال در روی زمین و عصاره اصل و شرف و خوی و خصال نیکو همواره مورد توجه بوده است؛ به همین جهت سراسری به اندازه توان، به ابعاد گوناگونی از زندگی آن وجود بزرگوار پرداخته است از بعد عبادی گرفته تا تبلیغی، سیاسی، اجتماعی و حدیثی و حتی شئانی شریف و باز به همین منظور است که اگر سری به کتب تدوین یافته در سره ینابیم می‌یابیم که دانشمندان اسلامی و همین طور غیر اسلامی کتاب‌های بسیار مهم و مستقل برای هر بعد از ابعاد وجودی حضرت صلی الله علیه و آله نوشته‌اند و هر کس از زعم خود یارش شده‌اند و به سری از اسرارش و لو به مصداق ضرب

المثل تازی: مالایدرک کله لایترک کله.^۱ اندیشیده، پرداخته، دست یافته، گفته و نوشته‌اند تا الگو بودن حضرتش را بر اساس آیه شریفه: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّئَلَّكَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾^۲ در جامعه به صورت همه جانبه تحقق و عینیت بخشند. اما اگر حمل بر مبالغه و خود ستائی نشود، تنها بعدی از شخصیت آن حضرت که تا حدودی مغفول واقع شده بررسی شخصیت ادبی حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است که در لابلای تاریخ مگر به صورت متفرقه، با مطالبی منسجم و منظم در قالب کتاب نمی‌یابیم؛ شاید علت آنکه در این موضوع تألیف و تألیفات مستقل انجام نشده این باشد که عده‌ای همیشه به این است. عنوان حریم ورود ممنوع نگریسته‌اند زیرا شعر را برای نبی خاتم صلی الله علیه و آله مطهر می‌دانسته‌اند و البته که این اعتقادی راسخ و درستی هست و صد البته که ما هم نمی‌خواهیم و نمی‌توانیم سنت شکنی کنیم بلکه اعتقاد داریم که ره چنان رو که ره روان افتند.

متها، چه خوب است که نحوه برداشت، نگارمان را در باره این موضوع مشخص و اصلاح کنیم، زیرا اصل شاعر نبودن شعر گفتن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله موضوع مسلم و قطعی هست و کسی اگر غیر از این بگوید باید نظرش اجتهاد در مقابل نص بوده و تالی فاسد دارد، چرا که منبر می‌گردد به نفی و حیانی بودن قرآن کریم. اما علقه‌های دیگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نسبت به

۱. معادلش در فارسی: آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید.

۲. احزاب، ۲۱.

برنامه‌های شعر و شاعری هیچ‌گاه نفی‌ش به اثبات نرسیده بلکه نفی‌ش نیازمند دلیل هست و هیچ منع شرعی هم برایش متصور نیست.

درست به همین علت تمرکز ما در اینجا و یا منظور ما از تدوین کتاب حاضر به تنهای نفی شاعریت پیامبر اکرم ﷺ نیست زیرا همان‌طور که اشاره شد این مطلب از طریق وحی ثابت و تثبیت است پس آنچه ما در این نوشتار به دنبالش هستیم اولاً: ارائه برداشت صحیح از آیات نفی شاعریت پیامبر اکرم ﷺ هست و در ثانی چگونگی مواجهه پیامبر اکرم ﷺ با نفس شعر و شخص شاعرانست.

لذا به جهت وضوح به قصد اولی (نفی صحیح شاعریت از پیامبر اکرم ﷺ) ما فصلی را برای تفسیری و تفابیر صورت گرفته از آیه شریفه ترتیب دادیم و با توجه به آیه شریفه «۶۰» از سوره مبارکه «یس» پی می‌بریم که پیامبر اکرم ﷺ اهل شعر و شاعری نبوده و در این موضوع از مختصات النبی ﷺ هست و اشخاص دیگری در این مسئله با حضرت ﷺ شرکت ندارند همانند امی بودن برای آن حضرت ﷺ که نه تنها خاصی برای حضرت ﷺ محسوب نمی‌شد بلکه امتیاز و کمال هم بود و بلاشک اینند قیام امور مختص به آن حضرت^۱.

این گفته‌ها در حالیست که آن بزرگوار بنا بر نظر غالب؛ آشنائی تام به

۱. مثل وجوب نماز شب و تعدد زوجات و عدم ازدواج با ازواج النبی بعد از رحلتش و...

فن اشعار داشت اما به جهت ممنوعیت از قول شعر، به آن نمی‌پرداخت.
حال این سؤال پیش می‌آید که اگر آن حضرت علیه السلام نمی‌بایست شعری گفته باشد پس اشعاری را که الآن در بعضی از کتب سیره و تاریخ به آن حضرت علیه السلام منسوب است چه باید کرد؟!

در پاسخ به سؤال مذکور باید گفت که بعد از دریافت صریح و روشن از آیه شریفه، برای بحث بعدی که اشعار منسوب به آن حضرت علیه السلام است باز می‌شود و لذا ما در فصل سوم کتاب به موشکافی دقیق اشعاری که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از باب مثل آنها را انشاد فرمودند می‌پردازیم و اساسی‌ترین و محوری‌ترین بحث را هم در کتاب حاضر همین فصل تشکیل خواهد داد. درست به همین جهت و برای دسرس به مقصد دوم (تعامل حضرت با شعر) و (تعامل آن حضرت با شاعران) دو تا فصل دیگر را نگاشته‌ایم زیرا در یکی از آنها به نقد و تحلیل اشعار منسوب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرداخته‌ایم و اندکی بعد در خواهید یافت که فوایدی بسیار بر آن مرتب است انشاءالله.

و در فصل بعدی به نحوه مواجهه و تعامل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با شاعران می‌پردازیم که آن هم در سه بخش مرتب گردیده زیرا این شاعران یا مسلمان است و یا تائب و یا مشرک و معاند بدیهی است که هریک از اینها تعامل و عکس العمل مخصوص به خود را می‌طلبند.

حبيب الله رضائي مهر

تهران، پردیس، باغ کمش

۱۳۹۵. ۳. ۱۰